

Forholdet mellem tro og lovgerninger

Indhold

Problemformulering til BA-opgave i "BAT 403 Galaterbrevet":.....	2
Indledning.....	2
Fremstilling af Dunns udlægning af Gal 2,11-3,14	3
Eksegetisk læsning af 2,11-3,14 med fokus på forholdet mellem tro og lovgerninger.....	5
2,11-14.....	5
2,15-21.....	9
3,1-5.....	16
3,6-9.....	19
3,10-14.....	21
Vurderingen af Dunns udlægning.....	25
Resumé på engelsk.....	26
Litteratur.....	27

Problemformulering til BA-opgave i "BAT 403 Galaterbrevet":

"Lav en undersøgelse af forholdet mellem tro og lovgerninger i Gal 2,11-3,14, med særlig henblik på en vurdering af Dunns tolkning heraf."

Indledning

James D. G. Dunn's betydning for Paulusforskningen begyndte med et foredrag, som han holdt i 1982 under titlen: "Let Paul be Paul" (senere kaldt: "the New Perspective on Paul")(Dunn 2008, 99). Dunn har været med i debatten omkring "det nye Paulus perspektiv" helt fra begyndelsen af 80'erne, og hans indflydelse fortsætter helt til i dag.

I lyset af det nye Paulus perspektiv bliver flere forskellige klassiske hovedtræk i Paulus teologi forandret. Derfor må vi på ny spørge: "Hvilket budskab kommer Paulus med i Galaterbrevet?". Handler Galaterbrevet først og fremmest om en konflikt i det første århundrede efter Kristus inden for den jødiske religion? Er det Paulus mest magtpåliggende at adressere deres misforståede nationalisme, eller er det blot anledningen til at beskrive de større frelseshistoriske perspektiver?

Jeg vil i denne opgave forsøge, først at redegøre for forholdet mellem tro og lovgerninger i Dunns læsning af Gal 2,11-3,14. Dernæst vil jeg bruge størstedelen af min opgave på at lave en eksegetisk gennemgang af samme passage, for til slut at kunne vurdere Dunns synspunkt. Jeg vil i det meste af min eksegese følge den konservative reformerte Thomas R. Schreiner.

Gal 2,11-3,14 er et ret langt tekstudsnit for en opgave af denne længde. Derfor bliver eksegesen flere steder overfladisk. Jeg håber alligevel at kunne give et nogenlunde klart billede af forholdet mellem tro og lovgerninger, selv om passagen er meget kompakt og fyldt med tvetydige udtryk

Fremstilling af Dunns udlægning af Gal 2,11-3,14

James D.G. Dunns læsning af Paulus er anerkendt som et af de vigtigste bidrag til Paulusforskningen i løbet af de sidste 30 år. Det var specielt E.P. Sanders teori om jødedommen, der gav retning til Dunns udlægning af Paulus. Sanders forsøgte at læse jødedommen ud fra sine egne præmisser i højere grad end det havde været traditionen siden reformationen. Han fremsatte teorien om, at den jødiske religion først og fremmest var pagtsnomisme ("covenantal nomism"). Pagtsnomismen består af to dele. Jøderne er et pagtsfolk udvalgt af Gud til en særlig pagts-relation. Og Gud har givet dette folk loven, for at de skal overholde den som en naturlig følge af deres pagtsrelation. Loven er således retningslinjer for livet inden for pagten.(Dunn 2008, 141f)

Ud fra dette udgangspunkt forsøger Dunn at redegøre for Paulus' tankegang. Derfor bliver udfaldet et andet, end man har set i en klassisk luthersk læsning. Særligt i Galaterbrevet er det Dunns pointe, at hovedproblemet ikke er legalisme eller selv-retfærdighed men derimod nationalisme og ethnocentrisme. Det spørgsmål, som Paulus taler imod er, om man skal blive jøde for at kunne være kristen. Guds folk skal ikke længere være markeret af omskærelse og andre grænsemærker. (Dunn 2008, 139f)

Teksten begynder med "the Antioch incident" (2,11-14), som følger Paulus møde med apostlene i Jerusalem (2,1-10). I 2,1-10 behandles blandt andet spørgsmålet om omskærelse, mens spørgsmålet om spise- og renhedsforskrifterne er oppe i "the Antioch incident". Netop disse tre emner (omskærelse, spiseforskrifter og renhedsforskrifter) er altafgørende for Dunn, idet det er disse tre sammen med Sabbatten, der i det ydre adskiller jøderne fra de andre folk. Dunns rekonstruktion af 2,11-14 viser, at Peter blev beskyldt af rejseselskabet fra Jakob for at være en synder (ἀμαρτωλοί, 2,15). En synder er i denne sammenhæng en, der bryder eller ikke kender loven. En synder er uren enten ved at være eller ved at handle som en hedning. (Dunn 1990, 150f)

Efter "the Antioch incident" følger Paulus' argument, som overordnet set beskriver forholdet mellem tro og lovgerninger (2,14-3,14). Både i Dunns og de fleste andres udlægning står lovgerninger og retfærdiggørelse af tro som absolutte modsætninger. Disse lovgerninger (τὰ ἔργα τοῦ νόμου) skal hos Dunn ses i lyset af pagtsnomismen. De er ikke udtryk for gerningsretfærdighed. Loven bruges ikke til at få retfærdighed, men de giver en måde, hvorpå det er muligt at leve retfærdigt. Lovgerningerne er således det loven kræver af jøderne, men altså i særlig grad de grænsemærker ("boundarymarkers") som er nævnt ovenfor(Dunn 2008, 130). Den, der vil finde sin retfærdighed i lovgerningerne, er således en jøde eller jøde-kristen, der bygger sin identitet i for høj grad på nationalisme og eksklusivisme. Men fordi mennesket bliver retfærdiggjort af tro alene, og hedningerne således indlemmes i Guds folk, er der ikke plads til denne nationalisme.

I passagen om tro og lovgerninger (2,14-3,14) kommer Paulus med nogle meget skarpe udtalelser om loven. Han siger blandt andet, at "alle de som har lovgerninger (Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν), er under en forbandelse" (3,10). Men Dunn mener ikke, dette handler om, at jøderne ikke kunne leve op til det, loven kræver, og at de ikke kunne overholde de enkelte bud. Nej, det handler om, at de ikke har forstået, at deres retfærdighed kommer af tro. Et ret forhold til Gud kommer af tro, og det har de overset. I deres ethocentrisme har de antaget, at de har fortrin frem for folkene, blot fordi de er jøder. Men nu da hedningerne er blevet indlemmet i Guds folk ved Jesu død, har de ikke noget fortrin, og derved bliver loven en forbandelse, idet de har misforstået dens funktion. Det blev til en forbandelse, fordi de troede, at loven gav dem et fortrin også efter Jesu død og opstandelse. (Dunn 1993a, 172f)

Modsætningsforholdet mellem tro og lovgerninger beskriver hos Dunn altså to måder at forstå det at være Guds folk på. Dem af tro der mener, Guds folk består af alle der tror på Jesus Kristus. Dem af lovgerninger der mener, Guds folk først og fremmest er jøderne. Retfærdiggørelse ved tro er en løsning på spørgsmålet, om hedningerne kan indlemmes i Guds folk. Men er denne forståelse af tro og lovgerninger i overensstemmelse med teksten? Har Paulus i Gal 2,11-3,14 nationalismen som sit hovedanliggende i kontrasten mellem tro og lovgerninger.

Eksegetisk læsning af 2,11-3,14 med fokus på forholdet mellem tro og lovgøringer

Richard B. Hays viser i sin "Echoes of Scripture in the Letters of Paul", hvordan nøglen til at forstå Paulus ligger i fortolkningen af hans citater og allusioner til det gammeltestamentlige materiale. Gennem hans breve er der ekkoer af skriften, som vi i fortolkningen af Paulus, må ligge særligt mærke til. (Hays 1989)

Dette er særligt relevant i eksegesen af denne passage, da den henter flere forskellige citater fra salmerne, Pentateuken og profeterne. Derfor vil der i denne eksegetiske gennemgang også være et forsøg på at forstå ekkoerne fra skriften, i det Paulus skriver.

Derudover er der en lang række andre spørgsmål at tage op i Gal 2,11-3,14. Forskningens forskellige læsninger af denne tekst er præget af mange komplekse og sammenhængende spørgsmål. Jeg vil forsøge at give en sammenhængende læsning af teksten og vil drage de fleste af mine pointer fra Thomas R. Schreiner. Jeg har fundet Thomas R. Schreiners arbejde med Paulus og Galaterbrevet meget overbevisende, fordi han redegør for ordenes betydning i deres kontekst og angiver en mindre spekulativ vinkel end Dunn. (Schreiner 2010, Schreiner 1993)

Strukturafsnittet i eksegesen er et forsøg på at skitsere sammenhængen mellem de enkelte vers uden at medtage alle detaljerne.

2,11-14

Kontekst

Galaterbrevets anledning finder vi tydeligt i 1,6-10. Paulus er forundret over, at de har vendt sig bort fra det evangelium, han havde forkyndt dem. I det næste lange afsnit viser Paulus, at hans evangelium er troværdigt, og han begynder derefter at udlægge det for dem. 1,11-2,21 er et forsvar for troværdigheden af Paulus' evangelium. Han argumenterer på følgende måde: Det blev åbenbaret for ham (1,11f), han havde tidligere forfulgt kirken (1,13f), han blev kaldet af Gud (1,15-17), han var ukendt i Judæa (1,18-24) og hans evangelium blev anerkendt af søjlerne i Jerusalem (2,1-10). Det sidste argument er 2,11-14, hvor Paulus irettesætter Peter og derved endnu engang viser, at hans evangelium er troværdigt og autoritativt. (Schreiner 2010, 135f)

Struktur

2,11 Paulus irettesatte Peter, som havde anerkendt hans evangelium i 2,9 (derfor det adversative: "Ὅτε δὲ, "men da")

2,12-14 begrundet irettesættelsen (γὰρ). Peter adskilte sig fra hedningerne, da nogle fra Jakob kom til ham (12). Dermed ledte han andre til at hylde sammen med ham (13). Da Paulus så det som en afvigelse fra evangeliets sandhed, irettesatte han Peter (14).

(Schreiner 2010, 137f)

Analyse

11

Narrativet fra 2,1-11 forsætter med "da" (ὅτε). Det er ikke helt sikkert, at disse begivenheder er angivet kronologisk. Der er flere mulige rekonstruktioner, som jeg ikke vil bruge tid på her. Den mest overbevisende rekonstruktion syntes at være således: Hvis 2,1-10 er lig ApG 11,27-30, så har "the Antioch incident" højest sandsynligt foregået inden Apostelmødet i Apg 15, idet det er mest sandsynligt, at Peters hykleri forekom inden apostelmødet. (Schreiner 2010, 138f)

Paulus irttesætter Peter ansigt til ansigt. Det gør han ikke fordi han står over Peter, men fordi Peter var fordømt (κατεγνωσμένος ἦν). Peter havde ikke bare dømt sig selv, han stod dømt over for Gud. Paulus blev nødt til at irttesætte ham, fordi han havde handlet forkert overfor Gud. (Bruce 1982, 129; Longenecker 1990, 72)

12

Grunden til Peter stod fordømt følger nu i vv.12-14. For (γάρ) da nogle fra Jakob (τινας ἀπὸ Ἰακώβου) kom til Peter, adskilte han sig fra hedningerne.

Der er ikke mange detaljer med i denne beretning. Denne mangel på detaljer gør Dunns rekonstruktion noget spekulativ, idet han forestiller sig en mængde detaljer (Dunn 1993a, 117ff). Det, vi kan se i teksten er, at tidligere havde Peter spist sammen med hedningerne, men nu adskilte han sig fra dem af frygt for "dem af omskærelse" (τοὺς ἐκ περιτομῆς). Verbet "spiste sammen med" (συνήσθιεν) står i imperfektum og antyder dermed, at det havde stået på i en tid og ikke bare var en enkelt handling. (Schreiner 2010, 139)

Vi ved ikke, hvorfor nogle fra Jakob (τινας ἀπὸ Ἰακώβου) kom. Men da de kom, anklagede de Peter, fordi han ikke overholdte visse spiseregler. Dette brud på GT-love ville være en skandale set med jødiske øjne og åbenlyst også med nogle jøde-kristne øjne.

Som Dunn også påpeger, er jøderne på denne tid optaget af grænsemærkerne, herunder spiseregler og lovene for rent og urent (jf. Lev 11; Deut 14). Og under antagelse af, at måltidet med hedninger ville indeholde uren mad i en eller anden form, ville de fleste jøder finde det forkert at deltage i måltidet.

Dunn argumenterer for, at de jødekristne sandsynligvis overholdt renhedsforskrifterne i deres mest basale form. Men at folkene fra Jakob overholdt en strengere standard og derfor anså Peter for at være påafveje. Der findes dog ikke godt belæg for Dunns antagelse om, at man i Antiokia skulle have overholdt de mere basale spiseregler. Derimod syntes Paulus at antyde, at Peter tidligere (v.12, inden nogle fra Jakob kom) levede som en hedning mht. til spiseregler (2,14). (Schreiner 2010, 141f)

Peter stoppede med at spise sammen med hedningerne af frygt for "dem af omskærelse" (τοὺς ἐκ περιτομῆς). Denne betegnelse (τοὺς ἐκ περιτομῆς) bruges på forskellige måder i det NT og må derfor her

bestemmes af konteksten. Udtrykket kan enten være en betegnelse for nogle jøde-kristne eller nogle ikke-troende jøder.

Hvis det er jøde-kristne, kan det enten være dem fra Jakob eller nogle falske brødre fra Gal 2,4 eller Apg 15. Men begge dele er lige usandsynligt. Det mere sandsynligt, at det er ikke-troende jøder. Så ville Peters frygt være en frygt for jødisk forfølgelse af de kristne. Peters motiv er da at beskytte de jøde-kristne fra forfølgelse. (Schreiner 2010, 143f)

13

Men uanset hvilket motiv Peter havde, så handlede han ud af frygt og dermed ikke efter sin teologiske overbevisning. Konsekvenserne for hans hykleri er umiddelbare. Resten af jøderne handlede lige som ham, og Paulus skriver, at selv Barnabas som havde været med i Jerusalem (2,10) blev revet med. Det er sandsynligvis på grund af disse konsekvenser, at Paulus ikke bare korrigerer Peter i stilhed.

Det er ikke skrevet her, hvordan Peter reagerede på Paulus' kritik. Men det fremgår af teksten, at Peter ikke er uenig med Paulus. Han handler mod sin overbevisning, idet han handler af frygt (2,12). Dunn mener her sammen med flere andre, at Peter ikke blev overbevist af Paulus kritik (Dunn 1993a, 130). Men denne læsning syntes ikke at stemme overens med teksten. Hvis enigheden i 2,1-11 senere bliver tilbagevist af en splittelse mellem Apostlene, er det usandsynligt, at Paulus ville medtage denne hændelse overhovedet i dette brev og i denne sammenhæng, hvor han argumenterer for troværdigheden af sit evangelium. At have forbigået en uenighed i stilhed syntes endvidere også usandsynligt, idet Paulus modstandere hurtigt ville finde ud af det, og ville have brugt denne splittelse imod dem. Argumentet i afsnittet her virker kun, hvis korrektionen modtages af Peter. Og under antagelse af, at 1 Kor er skrevet efter Gal, kan der henvises til 1 Kor 15,3-11, hvor Paulus' klare budskab er, at han, Peter og Jakob forkynder det samme evangelium, og der dermed ikke er nogen splittelse imellem dem.

(Schreiner 2010, 144ff)

14

Fordi Peter ikke gik ligefrem efter Evangeliets sandhed men afveg og derved satte hele evangeliet på spil, irettesatte Paulus ham foran dem alle. Udtrykket "evangeliets sandhed" (τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου) bruges også i 2,5, og de to steder kan sidestilles. Hvis Peter pålægger hedninger at følge spisereglerne, er det ikke anderledes, end hvis Titus tvinges til at skulle omskæres.

Både jøder og hedninger, som tror på Kristus, er medlemmer af Guds folk på lige vilkår. Peter var opvokset som jøde, men fulgte ikke længere de jødiske love, efter han var blevet omvendt til kristendommen. Derfor var det naturligvis forkert af Peter at kræve af andre, at de skulle følge spisereglerne, for at kunne være en del af det kristne fællesskab. Det er denne fejl, der får Paulus til at rejse sig mod ham.

Peter levede som en hedning og ikke som en jøde. Og i den sammenhæng kan man bestemme "levede" (ζῆς) på forskellige måder. Enten bruges ζῆς om at leve eskatologisk liv, som vi ser det flere steder hos Paulus, eller som mere almindeligt hverdags-liv. Her peger konteksten på, at Paulus henviser til Peters dagligdags gøren og laden. Da han taler om, hvordan han spiser med hedninger og jøder, virker det mest sandsynligt, at han taler om liv i mere dagligdags forstand.

Ved ikke at spise med hedningerne sender han et klart signal om, at hedningerne må blive som jøder, for at kunne være sande medlemmer af Guds folk. At leve som jøde (Ἰουδαίως) har sikkert inkludert spisereglerne. For det at leve som en jøde inkluderede de mere kontroversielle dele af loven, som adskilte jøderne fra andre folk (Sabbath, omskærelse og renhedsforskrifter).

Peter selv levede sit dagligdagsliv som en hedning, fordi han vidste, at han ikke var retfærdiggjort af lovgerninger men ved tro på Jesus Kristus (2,16). Han kunne ikke kræve af andre, at de skulle leve som jøder uden at hykle. Og Peter satte evangeliet på spil i sit hykleri, fordi han gjorde jødiske love til et krav, for den der vil være en del af Guds folk.

Spørgsmålet som Paulus er optaget af, er altså om Peter handler efter sin overbevisning, som vi skal se forklaret i 2:15-21, eller om han af frygt viser, at han regner spisereglerne for vigtige for at blive en del af Guds folk.

2,15-21

Kontekst

Det første lange afsnit i Galaterbrevet (1,11-2,21), som Paulus bruger til at forsvare hans evangeliums troværdighed og hans apostoliske autoritet, afsluttes med en udlægning af hans evangelium (2,15-21). Denne kompakte udredelse af evangeliet bruges som overgang til det næste afsnit, der forsvare hans evangelium teologisk.

Overgangen fra "the Antioch incident" til denne perikope er ikke klart defineret, og der er debat om, hvor langt den direkte tale, der begyndte i 2,14, fortsætter. Den mest naturlige læsning er at se hele denne perikope som en del af Paulus' tale til Peter. Hans direkte tale til Peter fortsætter helt til 2,21. Men uanset om talen er direkte til Peter, er sagen naturligvis beskrevet for galaternes skyld.

Dette afsnit er helt centralt for forståelsen af Galaterbrevet. Det kan blandt andet ses ved, at man ved retorisk analyse af brevet kan bestemme afsnittet til brevets propositio. Paulus forsvare ikke sin apostoliske rolle mere efter dette afsnit, men udlægger herfra evangeliet for dem. (Schreiner 2010, 150f)

Struktur

Argumentet i denne perikope underbygger Paulus' udsagn om Peter. Han levede som en hedning, selvom han var jøde. Han kan ikke kræve af andre, at de skal leve som jøder (2,14).

2,15-16 Et menneske gøres ikke retfærdig af lovgerninger, men derimod af tro på Jesus Kristus.

2,17 Synd kom ikke med Jesus Kristus.

2,18 Derimod er det synd at gøre loven til grund for retfærdiggørelsen.

2,19 For (γὰρ) Paulus er (sammen med alle troende) korsfæstet sammen med Kristus.

2,20 Og hans nye liv leves i troen på Kristus, der gav sig selv for ham.

2,21 Det ville følgelig være at afvise Guds nåde, hvis nogle eksempelvis pålagde andre at overholde spisereglerne. For da ville Kristus være død til ingen nytte.

(Schreiner 2010, 152ff)

Analyse

15

Paulus fortsætter sandsynligvis sin tale til Peter her, derfor bruger han det personlige pronomen vi (ἡμεῖς). I verset giver han en begrundelse for sin kritik af Peters hyklery (2,14). Han minder Peter om, at de begge var jøder af fødsel (jøder af natur: φύσει Ἰουδαῖοι) og dermed ikke syndere af hedens herkomst (ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί). Jødernes selvforståelse er, at de havde det særlige privilegium at være i pagt med Gud. Derfor har de som jøder været en del af Guds folk siden deres fødsel. Hedninger stod derimod uden for pagten, og var dermed ikke en del af Guds folk.

Når Paulus bruger ordet syndere (ἀμαρτωλοί) om hedninger og ikke om jøder, handler det ikke om at jøder ikke synder, men om at deres status er en anden. Hedninger var syndere i kraft af deres status uden for pagten. De var dermed syndere, fordi de ikke var en del af Guds pagtsfolk og stod uden for pagtsløfterne. Paulus og Peter havde altså som jøder et fortrin frem for hedningerne, fordi de var indesluttet under pagten.

(Schreiner 2010, 154)

16

Men selv om Paulus og Peter er jøder af fødsel, ved de godt, at intet menneske (ἄνθρωπος) bliver retfærdiggjort af lovgerninger (ἐξ ἔργων νόμου). Paulus bruger bevidst kategorien menneske (ἄνθρωπος) der indeholder både hedninger og jøder. Selvom de er jøder, gælder der ikke andre regler for dem. Ingen bliver retfærdiggjort af lovgerninger.

Retfærdiggjort har i Galaterbrevet en forensisk betydning, og udtrykker det at stå i et ret forhold til Gud. Således slutter Douglas J. Moo i sin artikel om netop dette ord:

“Occurrences of δικ- language in Galatians (with the possible exception of δίκαιος in 3,11) all refer to one thing: the declaration of the forensic status of “right” before God (the verb) or that status itself (the noun).” (2011, 190)

Paulus beskriver altså, hvordan intet menneske kommer til at stå i et ret forhold til Gud ved lovgerninger. Paulus gentager tre gange i 2,16, at ikke lovgerninger men tro retfærdiggør. Men hvad er lovgerninger egentlig? Der har været stor debat om, hvad disse lovgerninger angiver. Thielman angiver fire mulige fortolkninger (Thielman 2008, 61), og der kunne muligvis findes flere. Jeg vil i min gennemgang koncentrere mig om det synspunkt Silva fremstiller og vurdere Dunn på den baggrund.

Inden vi undersøger hvad lovgerninger (τὰ ἔργα τοῦ νόμου) egentlig betyder, er det værd at bemærke, at dette udtryk kun findes med negative undertoner hos Paulus. Både lov (νόμος) og gerninger (ἔργον) findes hver for sig i forskellige kontekster hos Paulus med positiv betydning, men som en samlet konstruktion har τὰ ἔργα τοῦ νόμου altid negativ betydning. Udover at det er negativt, står det næsten altid i modsætning til tro (πίστις). Den eneste undtagelse er Rom 3,20, hvor det står i kontrast til det positive ”at retfærdiggøre”. (Silva 2004, 219)

Udtrykket τὰ ἔργα τοῦ νόμου er en genitivkonstruktion. Det eneste vi kan se ud fra denne type konstruktion, er at udtrykket betyder gerninger, der på en eller anden måde er knyttet til loven. Det, der bestemmer indholdet af dette udtryk, er dels vores kendskab til navneordenes leksikale betydning og dels vores kendskab til den bredere kontekst både litterært og historisk. Leksikalt kan udtrykket med relativ sikkerhed bestemmes til noget i retning af: ”acts of obedience prescribed or required by the law.” (Silva 2004, 221), men spørgsmålet bliver da, hvordan udtrykket bruges hos Paulus i Galaterbrevet.

Der er godt grundlag for at antage, at "the Antioch incident" spiller en rolle i at fastslå betydningen af lovgerninger. Første gang vi møder udtrykket i Galaterbrevet er lige efter 2,11-14. At udtrykket inkluderer jødiske ceremonielle elementer, er derfor helt sikkert. Vi finder flere ceremonielle aspekter fra den jødiske lov i Galaterbrevet. Der er bordfællesskabet med hedningerne (2,11), kalender spørgsmål (4,11) og omskærelse (fx 5,2-6). Men at Paulus hovedsageligt var optaget af netop dette spørgsmål, som Dunn hævder, syntes ikke at kunne begrundes ud fra teksten. Dunns udlægning er, at lovgerninger er udtryk for alt, hvad loven kræver, men særligt med fokus på de ceremonielle elementer (Dunn 1993a, 136). Men når Paulus argumenterer i denne sag, syntes han at have et meget større perspektiv i sinde. Specielt i 3,10ff omtaler han ikke blot loven mht. grænsemarkører men loven i meget bredere forstand. Der er ingen tvivl om, at udtrykket lovgerninger indeholder ceremonielle elementer der adskiller hedninger fra Jøder, men vi har ingen god grund til at lade disse få en fremtrædende rolle i vores forståelse af udtrykket lovgerninger. (Silva 2004, 221f; sml. Schreiner 1993, 44, 57)

For at forstå brugen af τὰ ἔργα τοῦ νόμου i Galaterbrevet, bliver vi nødt til at se på udtrykket "dem der er af lovgerninger" ("Ὅσοι ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν) fra 3,10. For dette udtryk er i høj grad med til at bestemme vores forståelse af τὰ ἔργα τοῦ νόμου. Som det ses fra konteksten (3,7), står udtrykket "Ὅσοι ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν i stærk modsætning til dem, som er af tro. Dem, der er af lovgerninger er så at sige dem, der ikke er af tro. Som vi skal se i gennemgangen 3,6-14, er dem af tro velsignede ligesom Abraham, mens dem der er af lovgerninger, skal leve ved det loven befaler og er under en forbandelse. Paulus forsøger altså med udtrykket i 3,10 at beskrive "...a certain group of people as individuals who identify themselves by their commitment to law observance, who therefore find in the requirements of the law their source of life (cf. 3,21)..." (Silva 2004, 225).

Men hvem er det lige præcis Paulus refererer til i denne beskrivelse? Paulus beskriver ikke hele det jødiske folk på denne måde, for han ville næppe kunne inkludere Abraham i denne beskrivelse (jf. 3,6-9). Det er heller ikke en reference til alle mennesker, der forsøger at tjene deres egen frelse ved gode gerninger. Det er snarere en mindre gruppe af jøder, der var optaget af at opfylde Moseloven, og særligt de love der adskilte jøder fra hedninger. Og denne gruppe må finde deres liv og deres retfærdighed i denne lovoverholdelse og derved ekskluderer troende hedninger fra at være en del af Guds folk. Men selvom denne beskrivelse har meget til fælles med Dunns udlægning af sagen, så er Paulus stadig bredere orienteret og har syn for videre applikation end Dunns læsning vil tillade (jf. 3,13-14). (Silva 2004, 222-226)

Efter Paulus har mindet dem om at intet menneske bliver retfærdiggjort af tro, så fortsætter han med modsætningen. For det er ikke ved lovgerninger, men derimod ved tro på Jesus Kristus (διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ) de gøres de retfærdige.

Jeg har ovenfor arbejdet under antagelsen, at πίστις betyder tro. Dette er endvidere også meget debatteret. Særligt den apokalyptiske læsning er fortaler for den subjektive tolkning af genitiv konstruktionen πίστις Χριστοῦ (fx Hays 2002, 123). Ved den subjektive fortolkning af genitiven, forstår man πίστις Χριστοῦ som "Kristi trofasthed" frem for "tro på Kristus".

Men selv hvis den subjektive tolkning skulle være at foretrække, så ændrer det ikke ved Paulus' pointe om den menneskelige respons, som er tro på Jesus Kristus. Derfor siger han at: "også vi har sat vor lid til Kristus (καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν)". Uanset betydningen af πίστις Χριστοῦ er troen den respons, som Gud ønsker, og som står i modsætning til retfærdiggørelse af lovgerninger (jf. 3,6.9)(Silva 2004, 227).

Selv om vi ikke her kan gå helt i dybden med debatten om πίστις Χριστοῦ, vil jeg alligevel anføre tre argumenter for den såkaldte objektive læsning. (Silva 2004, 228-234)

1) De græske fædres læsning af genitiven er objektiv. Ikke ét sted taler de om πίστις som noget Kristus har eller gør. Der er ingen tvivl om, at de blot antog, at vendingen var en objektiv genitiv og betød "tro på Kristus". Krysostomos gengiver meningen af 2,16 med udtrykket: "Vi flygtede i skjul til troen som er på Kristus" (κατεφυγομεν εἰς πιστιν την εἰς Χριστον)

2) I NT er tanken om menneskets tro meget fremherskende. Verbet at tro (πιστεύω) alene findes mere end 240 gange. Havde det ikke været for denne fremtrædende tanke om menneskets tro, kunne man ikke forvente at πίστις skulle forstås som tro og ikke trofasthed. Men i en samling af skrifter som NT, hvor det at tro er så fremtrædende en tanke, ville det være mest naturligt at læse πίστις som tro, medmindre konteksten umuliggjorde dette.

3) Paulus bruger intet sted πιστεύω med Χριστός som subjekt, og intet sted bruger han πίστις som prædikat for Χριστός. Hverken i Galaterbrevet eller andre steder bruger Paulus πίστις, så det indiskutabelt må betyde "tro" eller "trofasthed" tilhørende Kristus. Det ville altså ikke være karakteristisk for Paulus at bruge ordene på denne måde, selvom det er muligt.

Paulus opsætter en skarp modsætning mellem retfærdiggørelse af lovgerninger og retfærdiggørelse af tro. Han skriver det første generelt, intet menneske retfærdiggøres ved lovgerninger men kun ved tro. Dernæst siger han det specifikt, han og Peter har selv troet Kristus Jesus for at (ἵνα) blive retfærdiggjort af tro, og til slut citerer han Sl. 143,2 (LXX 142,2).

I citatet fra salmen giver han "kød" en særlig emfase ved at ændre citatet fra "intet levende" (οὐ πᾶς ζῶν) i septuaginta til "intet kød" (οὐ πᾶσα σὰρξ), som han skriver her (Thielman 2008, 63). Dunn mener ikke, kød bare skal betyde menneskelig svaghed men nærmere angive en menneskelig relation bestemt af menneskelig slægt. Men Paulus' argument er ikke, at slægtskab er irrelevant for retfærdiggørelse. Nærmere

er hans argument, at både jøder og hedninger ved tro bliver frigjort fra lovens fangenskab i den nye eskatologiske tidsalder. Pointen blive da, at ingen kan overholde loven i den gamle tidsalder. "Kød" har flere andre steder en etisk klang (fx 4,23.29). Hvis vi antager at kød her skal minde om at ingen kan overholde hele loven, så har vi også her denne etiske undertone. (Thielman 2008, 64)

Sl 143 går fra behov til løsning (from plight to solution). Det er en bøn til Gud, om at han må frelse fra fjenden (ὁ ἐχθρὸς, v.3) og et udtryk for at Gud selv vil svare på forspørgslen (vv.11-12). Der er tillid til Gud på grund af hans retfærdighed (vv.1 og 11). Men mere interessant, så sker redningen på trods af den bedendes egen mangel på retfærdighed (v.2), og med en bøn om at blive ledt af Guds ånd (v.10). Så selvom salmen først og fremmest er en bøn om at blive reddet fra en fjende, så har den et undertema som går på at blive udfriet og vejledt af Guds ånd fra egen uretfærdighed. Og denne udfrielse og vejledning sker på grund af Guds retfærdighed (vv. 2 og 11) og barmhjertighed (v. 12).

"Paul uses the psalm's language to say that no flesh, not even circumcised flesh, can claim to be innocent of all wrongdoing." (Thielman 1994, 125)

Altså bruger Paulus ikke Sl 143 som "prooftext" men viser, at ligesom det er tilfældet i Sl 143, sådan er det også for galaterne. Der er ingen retfærdige i sig selv, og det eneste håb hedninger så vel som jøder har, er tro på Guds udfrielse. En udfrielse hvor både Kristus (2,16) og ånden (3,1-5.14) spiller en vigtig rolle. (Thielman 2008, 64f)

17

I 2,16 viste Paulus at kun ved tro kan et menneske stå i et ret forhold til Gud. Derved har Paulus samtidig vist, at ikke bare hedninger men alle mennesker er syndere, der har brug for Kristi retfærdighed. I vers 17 ser vi derfor, at når nogle bliver retfærdiggjort i Kristus, finder de, at også de er syndere. Og spørgsmålet der følger heraf, som muligvis er fremsat af Peters modstandere, bliver da: Tjener Kristus da ikke synden? Men det benægter Paulus på det kraftigste (μὴ γένοιτο).

Verset har været meget debatteret, og der er grundlæggende to fortolkningsmuligheder. 1) At de findes som syndere, er en falsk beskyldning, som nogle jøder har fremsat, fordi de har afvist de jødiske love og dermed ansås som syndere. 2) At udsagnet, om at de er syndere, er sandt, og at det ses, ved at de søger Kristi retfærdighed ved tro.

At de er blevet fundet (εὐρέθημεν) som syndere, har en forensisk klang (Seifrid 2003, 219). Det henviser til dommedag og angiver, om man bliver fundet skyldig eller uskyldig på den dag. Deres status over for Gud er som en synder, en der er skyldig. Fordi de ikke kunne opfylde loven, har de fundet deres tilgivelse i Kristus (2,16). Men ved at søge denne retfærdiggørelse, har de anset sig selv som syndere (ἁμαρτωλοί). De har altså den samme status som syndere af hedenskherkomst (ἐξ ἔθνῶν ἁμαρτωλοί, 2,15) over for Gud.

Peters hykleri harmonerede altså ikke med det hans egen teologi. Han troede ikke, det var muligt at opnå frelsende retfærdighed på dommedag gennem Moseloven men kun gennem tro på Jesus Kristus. Og ved kun at have fællesskab med de hedninger, der overholdt den jødiske pagt, handlede han imod det, han selv troede.

(Schreiner 2010, 167ff)

18

Kristus tjener ikke synden, ved at de, som tror, er løskøbt fra loven. Men hvis Paulus går tilbage til loven efter den nye tidsalder er kommet, vil han blive set som en overtræder. Det er dem, der lever under loven, der er syndere, for der er sket et frelseshistorisk skifte.

Paulus bruger første person singularis, for med sit personlige eksempel at fortsætte sin tiltale af Peter. Det som Paulus (jeg) har brudt ned (κατέλυσα) er den gammeltestamentlige lov, og hvis han igen bygger den op, så handler han mod Guds vilje. Så når Peter genindsætter spisereglerne (2,12), så handler han mod Guds vilje og benægter retfærdiggørelsen i Kristus. Der er kommet en ny tidsalder som er fyldt med liv og retfærdighed, og derfor skal de ikke gå tilbage til den gamle tidsalder, der er kendetegnet ved synd og lov. (Schreiner 2010, 169f)

Thielman beskriver Paulus syn på loven, i relation til denne sag, som dette frelseshistoriske skifte:

"Paul argues further that to observe the Jewish customs of circumcision, food restriction, and Sabbath keeping in hope of attaining salvation is to step back into the age of the law's curse. "The crucial issue of the entire letter," as J. L. Martyn has said, is "What time is it?" (2008, 59)

19

Paulus begrundet dette skifte. Paulus, som repræsentant for alle kristne, er død for loven, fordi den nye tidsalder er kommet ved Kristi død. Og han er død for loven, for at (ἵνα) leve for Gud. Og det skete ved, at han blev korsfæstet sammen med Kristus. Da Kristus blev korsfæstet, fik alle der er forenet med ham ved troen del i hans død.

Men hvad betyder det, at Paulus "ved loven" (διὰ νόμου) er død for loven? Svaret finder vi i Gal 4,4-5. Kristus har befriet ham fra loven, ved selv fuldstændigt at opfylde den. Ved at Kristus levede et perfekt liv efter loven, som en der var født under loven, opfyldte han loven og kunne derfor løskøbe dem, der var under loven. Ved at dø under loven gjorde Kristus en ende på lovens tidsalder, og dem som er forenet med ham i hans død, tager nu del i hans sejr. Dem som er korsfæstet med ham, kan nu leve for Gud.

(Schreiner 2010, 170f)

20

Konsekvensen af at være korsfæstet med Kristus følger videre. Paulus lever ikke mere selv i kraft af gamle Adam. Men han lever nu med Kristi iboende kraft i sig. Der er som sagt tale om to frelseshistoriske epoker. Kristus lever i ham som en ny realitet i den nye tidsalder. Og dette nye liv er stadig et fysisk liv i kroppen, i kødet (ἐν σαρκί). Det er dette liv, der leves i tro på Kristus, der viste sin kærlighed ved at give sit liv for den troende.

Det nye liv er grundlæggende markeret ved at tro på Kristus og ikke ved at arbejde for Gud. Denne tro er speciel, fordi det er en tro på "Guds søn" der gav sig selv for den enkelte. Paulus understreger det individuelle aspekt i sit sprogbrug. Kristus elskede mig (με) og gav sig selv for mig (ὑπὲρ ἐμοῦ). Det er dybt individualistisk, der er tale om at den enkelte tror og den enkelte bygger sin tro på Guds kærlighed og Guds offer. Der er måske endda tale om en implicit reference til en stedfortrædende død.

(Schreiner 2010, 172)

21

Dem, som forsøger at blive retfærdiggjort af lovgerninger, afviser Guds nåde idet de ikke anerkender Kristi død som retfærdiggørende. Men Paulus afviser ikke Guds nåde, for han ved at det rette forhold til Gud ikke kommer ved at holde loven, men derimod ved tro. Havde der været en vej til retfærdiggørelse ved loven, var Kristus død til ingen nytte.

(Schreiner 2010, 173f)

3,1-5

Kontekst

2,15-21 fungerer som overgangen til det næste hovedafsnit i Paulus brev (3,1-4,11). I dette afsnit forsvarer Paulus sit evangelium teologisk mod de jøder, der ønskede at holde fast i lovgerningerne. Retorisk kan dette afsnit beskrives som probatio. Det er argumentet for hovedpointen fremsat i propositio-afsnittet. Selvom den retoriske analyse ikke kan gennemføres fuldstændigt, giver det alligevel mening at se 2,15-21 som den hovedpointe, som dernæst underbygges og forklares. Versene 3,1-5 handler altså mere om retfærdiggørelsen ved tro, som Paulus har fremsat som hovedpointe, end de handler om ånden. Modtagelsen af ånden er bevis for at galaterne er retfærdiggjorte af tro og ikke af lovgerninger. Dermed bekræfter deres oplevelse Paulus' evangelium fremsat i 2,14ff.

(Schreiner 2010, 177f)

Struktur

Ved hjælp af 5 retoriske spørgsmål viser Paulus, at ånden kom på grund af tro og ikke pga. lovgerninger, og at deres nye liv nu også skal leves ved ånden.

3,1 Paulus begynder med et negativt udråb og stiller derefter det første retoriske spørgsmål. Hvem har forhekset jer?

3,2 Modtog I ikke ånden i tro? (underforstået positivt svar)

3,3 Er I så tåbelige? (Underforstået: nej) Det kristne liv leves ved ånden.

3,4 Led I så meget forgæves? De er lige ved at smide deres tro væk, ved at ville være i kødet og ikke længere i ånden.

3,5 Derfor (οὐν), giver Gud jer ånden - pga. lovgerninger eller pga. tro? (underforstået: pga. tro)

(Schreiner 2010, 178ff)

Analyse

1

Galaterne handler, som om de er blevet forheksede. Selv om Paulus har proklameret (προεγράφη) Kristus som korsfæstet for dem, handler de alligevel ikke efter det. De er ligesom Peter (2,11-14) nærmest ved at smide evangeliet væk ved deres handlinger. De kan ikke længere se betydningen af den korsfæstede Kristus og handler derfor ikke derefter.

προεγράφη betyder her "offentlig proklamation" og ikke "skrive/aftegne foran dem". Meningen med teksten syntes at være, at Paulus skarpt kommunikerede budskabet til dem. Paulus' ønske er at de igen må se vigtigheden af korset, og ikke handle som om de er forheksede.

(Schreiner 2010, 181f)

2

Sagen, Paulus fremstiller her, kan reduceres til et enkelt spørgsmål. Han vil derfor kun vide én ting af dem. Nemlig, om de fik ånden ved at gøre lovgerninger (ἐξ ἔργων νόμου) eller ved at høre i tro (ἐξ ἀκοῆς πίστεως). Det er præcis de samme vendinger, som han bruger i 3,5. Betydningen af udtrykket lovgerninger har vi set på i 2,16, og der blev argumenteret for, at det betyder alt hvad loven kræver.

Udtrykket ἐξ ἀκοῆς πίστεως er kompliceret at oversætte. Der er en flere mulige fortolkninger, fordi ἀκοή enten kan referer til "det at høre" eller til "budskabet som blev hørt", og fordi πίστις på samme måde enten kan referer til "det at tro" eller til "det der tros", troens indhold. Den bedste oversættelse synes dog at være "at høre i tro", idet verset opsætter kontrasten mellem de to handlinger at *gøre* lovgerninger og at *høre* i tro. (Schreiner 2010, 182f; Silva 2004, 236)

Galaterne har modtaget ånden. Det er et tegn på, at de tilhører guds folk (jf. 1 Kor 2,12). Ved omvendelse bliver Helligånden givet den enkelte (jf. fx Rom 5,5 og 8,9). Altså når et menneske er retfærdiggjort, modtager det Helligånden i sit hjerte.

Paulus pointe er, at da de modtog (ἐλάβετε) ånden, altså da de blev omvendt til tro på Kristus, da skete det ikke ved lovgerninger men ved at de hørte i tro. De overholdt ikke loven, men Gud gjorde dem alligevel til en del af sit folk. Derved bekræfter deres oplevelse at evangeliet om retfærdiggørelsen, som de modtog ved at høre og tro, er uafhængigt af lovgerninger.

(Schreiner 2010, 182f)

3

De begyndte ved ånden men forsøger nu at fortsætte og fuldføre deres kristne liv i kød (σάρκι). Det nye eskatologiske liv, som var blevet lovet dem i GT (fx Joel 3,1), hvori ånden spiller en klar rolle. Det forsøger de nu at overgå ved at forsætte i kød. Og Paulus kalder dem igen for tåbelige (ἀνόητοί), for de kan ikke leve det nye liv uden ånden.

Kød (σάρξ) kunne her måske referere til omskærelsen. Men det er mere sandsynligt, at det her er det eskatologiske perspektiv, Paulus har i tankerne. Kød repræsenterer den gamle tidsalder, som står over for åndens tidsalder. Kød referer til den nuværende onde tidsalder (1,4). Og det giver ikke mening for galaterne på den måde at vende tilbage til det gamle, nu når den nye tidsalder er kommet (jf. 2:18).

Med mere dogmatiske kategorier kan vi sige, at Paulus ikke ser stor forskel på det, der sker i retfærdiggørelse, og det der sker i helliggørelsen. Hverken retfærdiggørelse eller helliggørelse sker ved menneskers arbejde og anstrengelse, men begge er derimod en følge af tro.

(Schreiner 2010, 184)

4

Paulus spørger nu, om de har lidt (ἐπάθετε) så meget til ingen nytte (εἰκῆ). At lide (πάσχω) kunne også betyde "opleve" og referere til det, de har oplevet ved ånden. Men hvis ikke konteksten anfører noget andet, skal πάσχω altid tages i betydningen "at lide". Også selv om vi ikke kender til deres lidelse, må vi gå ud fra, at de har mødt en eller anden form for modstand i forbindelse med evangeliet. Og enhver lidelse for evangeliets skyld ville være tåbelig, hvis de nu vender det ryggen. (Bruce 1982, 150)

Men han siger ikke deres lidelse har været nyttesløs, tværtimod siger han hypotetisk: "hvis det da virkelig var til ingen nytte". Hans anliggende er ikke at dømmе dem ude, men at advare dem om faren ved at vende sig væk den tro, de har modtaget. (Schreiner 2010, 185)

5

Afsnittet afsluttes med et opsummerende spørgsmål, indeholdende de samme udtryk som 3,2. Han spørger dem igen, om han, der gjorde undergerninger og gav dem ånden, gjorde det fordi de gjorde lovgerninger eller fordi de hørte i tro. Modtagelsen af ånden som udtryk for retfærdiggørelsen sker ikke ved lovgerninger, men ved at høre i tro. Paulus modsætning mellem lovgerninger og tro står helt skarpt. Galaterne er en del af Guds folk, fordi de hørte i tro, og ikke fordi de overholdt budene i loven. (Schreiner 2010, 186)

3,6-9

Kontekst

Paulus argumenterer i 3,1-4,11 for den teologiske validitet af sit evangelium. I 3,1-5 argumenterede han ud fra deres oplevelser, og nu argumenterer han i 3,6-14 ud fra skriften. Hans argument begynder med afsnittet om Abraham (3,6-9). Paulus viser dem ud fra Gen 15,6 og 12,3, at de troende er Abrahams børn. (Schreiner 2010, 188)

Struktur

Der er en løs forbindelse mellem 3,1-5 og 3,6f som ses med bindeordet Ligesom (καθώς). Galaterne har tro ligesom Abraham.

3,6 Ligesom (καθώς) Abraham troede Gud og det blev regnet ham til retfærdighed (Ge 15,6).

3,7 Derfor (ἄρα) er dem, der er af tro, på samme måde Abrahams børn

3,8 Alle folkeslagene skal velsignes i Abraham (Ge 12,3). Og den velsignelse er retfærdigheden fra Ge 15,6.

3,9 Derfor (ὥστε) velsignes de, der har troen, sammen med den troende Abraham og gøres retfærdige.

(Schreiner 2010, 189f)

Analyse

6

Abrahams rette forhold til Gud er begrundet med Abrahams tro. Ligesom galaterne har modtaget Ånden og retfærdiggørelsen ved tro, således har Abraham også fået et ret forhold til Gud ved at tro ham.

Ved at henvise til Abraham, kommer Paulus også indirekte til at behandle spørgsmålet om omskærelse. For omskærelsen var en integreret del den lydighed pagten med Abraham indeholdte (Ge 17,9-14). Den jødiske tradition i fx 1 Makk 2,52 og Sir 44,19-21 understreger Abrahams trofasthed og lydighed langt mere end hans tro. Og dette kan være endnu en grund til at Paulus vælger at argumenterer netop ud fra Abraham. For Abraham var lydige, men Paulus fokuserer på troens rolle hos Abraham, fordi denne er mere fundamental for Abraham.

Paulus citerer Ge 15,6, fordi hans forståelse af Abraham begynder netop i Ge 15. I det kapitel lover Herren Abraham, at hans afkom skal blive talrige som stjernerne, og Abraham svarer ved at tro Gud. Abraham udfører ikke nogen ekstraordinær handling i respons til Guds løfte. Gud derimod går som en ild imellem stykkerne af dyr, som et symbol på at han selv vil opfylde sin pagt med Abraham. Hele Ge 15 handler altså om, hvad Herren gør, og hvordan Abraham har tillid til ham.

Som vi har set i 2,16 har retfærdiggørelsen en forensisk betydning. Når Abrahams tro "blev regnet ham til retfærdighed" (ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην) er det altså også i en forensisk betydning. På grund af Abrahams tro står han nu i et ret forhold til Gud. Denne læsning underbygges af ordet at regne

(λογίζομαι) som har betydningen "at tilregne". Abraham bliver tilregnet en retfærdighed, som ikke var hans egen. Selvom han ikke var retfærdig, blev han givet en retfærdighed på grund af sin tro.

(Schreiner 2010, 190ff)

7

Konklusionen på baggrund af 3,6 er derfor, at dem der er af tro (οἱ ἐκ πίστεως), de er Abrahams børn. Det vil sige dem der tror, ligesom Abraham gjorde (3,6), de er Abrahams familie.

Det er specielt ud fra 3,6-7 at vi ser, hvorfor πίστις i hele tekstafsnittet 2,11-3,14 skal forstås som den enkeltes tro og ikke Kristi trofasthed. Når Abraham vises som trosfader ved at tro (πιστεύω) og de af tro (οἱ ἐκ πίστεως) sættes i forbindelse med ham, så må vi slutte, at der i denne sammenhæng er tale om kristne der tror, snarer end kristne, der er afhængige af Kristi trofasthed (selv om det naturligvis er en underforstået del af det at tro).

8

Paulus fortolker nu Ge 12 i lyset af Ge 15. Fordi skriften forudså, at Gud ville retfærdiggøre hedninger ved tro, så forkyndte den for Abraham, at alle folkeslagene skal velsignes i ham. Han gengiver en blanding af Ge 12,3 og 18,18 og angiver herved at den velsignelse, der skal komme til alle folkeslagene, skal komme igennem Abraham. Den velsignelse som angives i Ge 12,3 forstås, når den læses i lyset af Ge 15,6, sådan som Paulus gør det her, som den retfærdighed Abraham også fik tilregnet. Altså ligesom Abraham blev tilregnet retfærdighed ved sin tro, sådan skal hedningerne også få et ret forhold til Gud ved deres tro på ham.

Paulus' fokus på tro frem for lydighed betyder ikke, at det oprindelige tekstudsnit Ge 12,3 er en del af (Ge 12,1-5), der har fokus på Abrahams lydighed, modsiges. For Abrahams lydighed står ikke isoleret, men er et udtryk for hans tro (jf. Hebr 11,8).

(Schreiner 2010, 194f)

9

Derfor (ὅστε), ligesom Abraham blev velsignet for sin tro, således velsignes alle der tror sammen med ham. Dem, der tror, velsignes ligesom Abraham, idet de får den samme retfærdiggørelse, som han fik. Ligesom de troende bliver en del af Abrahams familie ved tro (3,7), således får de også del i Abrahams velsignelse ved at tro (3,9). (Schreiner 2010, 195)

Hele dette afsnit har altså vist, hvorledes tro fuldstændigt og helt gør en til en del af guds folk. Der er ikke brug for lovgerninger, der er ikke brug for hverken omskærelse eller spiseregler eller noget som helst andet, for det er af tro, at hedningerne bliver velsignet sammen med den troende Abraham.

3,10-14

Kontekst

I 3,1-4,11 forsvarer Paulus sit evangelium ud fra oplevelse (3,1-5), skriften (3,6-14) og frelseshistorien (3,15-4,11). Her i 3,10-14 går Paulus videre fra hans argument i 3,6-9. Efter at have fastslået at dem, der har Abrahams tro skal velsignes samme med Abraham, idet de retfærdiggøres ved tro ligesom Abraham, går Paulus nu videre til at tale om det modsatte. Velsignelsen kommer ved tro, men loven vil lede til en forbandelse. Fordi tro er vejen til velsignelse, er de der holder fast ved lovgerningerne under en forbandelse (3,10).

(Schreiner 2010, 199)

Struktur

3,10-12 viser hvorfor dem, der har lovgerninger, er under en forbandelse.

3,10 De, der bruger loven til retfærdiggørelse, er under en forbandelse. Han begrundet (γὰρ) det med skriften (Deut 27,26) og to følgende argumenter indledt med og (δὲ).

3,11 Og (δὲ) ingen er retfærdiggjort af lovgerninger for i Hab 2,4 står der: "Den retfærdige skal leve af tro".

3,12 Og (δὲ) man har ikke mulighed for at modtage troens velsignelse, hvis man lever ved loven (Lev 18,5)

3,13-14 står som kontrast til lovgerningernes forbandelse og viser troens velsignelse.

3,13 Kristus har løskøbt dem der tror, ved selv at blive en forbandelse. Skriftbeviset Deut 21,33.

3,14 Hvorfor? For at (ἵνα) hedningerne kan få Abrahams velsignelse og for at (ἵνα) de troende ved troen kunne få ånden.

(Schreiner 2010, 200ff)

Analyse

10

Kontrasten mellem velsignelse og forbandelse er velkendt fra GT (fx Deut 27f). Paulus fremsætter disse modsætninger sammen med modsætningerne tro og lovgerninger. De, som er af tro, står til at blive. Mens de, som er af lovgerninger, står under en forbandelse.

For at bestemme betydningen af "lovgerninger" har vi allerede kigget på udtrykket "alle de som har lovgerninger" ("Ὅσοι ἐξ ἔργων νόμου) i analysen af 2,16. Der så vi, at dem som er af lovgerninger, er dem som forsøger at holde loven. Paulus siger altså her, at de der forsøger at holde loven er forbandet. Og forbandelsen står i modsætning til den velsignelse de, der tror modtager.

Paulus begrundet denne modsætning med et citat fra Deut 27,26 suppleret med Deut 28,58. Ved at supplere verset fra Deut 27,26 med "alt" (πάντων), bliver referencen ikke blot til en specifik lov, men hele den kanoniske lov. Hvilket stemmer godt overens med vores definition af lovgerninger. Konteksten for dette citat er situationen, hvor Gud stiller Israel op på Ebals bjerg og Gerizims bjerg for at vise dem pagtens

velsignelser og forbandelser. Deut 27,26 er det sidste vers, der beskriver forbandelserne, og det opsummerer dem ved at understrege at den, der bryder loven, er under en forbandelse.

De er under en forbandelse hvis ikke de holder loven alt, der står i loven. Da det ikke er muligt for mennesker at holde loven, er den, der står under loven forbandet. Det er både Paulus pointe her og Deuteronomiums pointe i Deut 27,26 at forbandelsen gælder dem, der ikke kan holde Guds lov. At intet menneske kan holde loven fuldstændigt er altså en implicit del af argumentet. At dette skulle være problematisk, synes overraskende, idet GT selv lærer dette andre steder (fx 1 Kg 8,46). Og selv om jødedommen som helhed ikke kræve perfektion, idet der var en forsoningstjeneste, så er denne tjeneste sat ud af kraft efter at Kristus kom. Efter dette skifte er alle under lovens forbandelse, fordi ingen kan overholde den fuldstændigt. (Schreiner 2010, 203ff)

Loven bliver afvist af to grunde. Dels fordi intet menneske kan overholde loven, men også fordi der er sket et frelseshistorisk skifte. Dunn tager altså fejl når han mener at, "The curse of the law lies not on those who disobey the law, but on those who restrict the promise on nationalistic terms to the Jews." (Schreiner 1993, 43f). Wright er ligeledes af et helt andet synspunkt. Hans læsning med vægt på pagtstanken vil ikke blive behandlet her. (Wright 1993, 137ff)

11

Ingen kommer til at stå i et ret forhold til Gud ved at overholde loven. For Gud kræve en perfekt lydighed, som intet menneske er i stand til. 3,11 begynder med den samme pointe som 3,10, men begrundes ud fra en anden tanke. Udtrykket "ved loven" (ἐν νόμῳ), kan på grund af den tætte forbindelse til 3,10 ses som en kort form af "lovgerninger".

Paulus bruger et citat fra Hab 2,4 til at begrunde (ὄτι) sin pointe. Citatet er svært og udlægningen har været meget debatteret. Paulus citerer fra den masoretiske tekst og ikke fra LXX, som han ellers normalt gør. Den oprindelige kontekst i Habakkuk omhandler en dommedag, hvor Kaldæerne skal komme og dømme Juda fordi hun ikke har overholdt loven. Denne dom er en test for resten, for vil de stole på Guds løfter om et nyt exodus. Tillid og tro er altså også hovedtemaet både i Hab 1-3 og hos Paulus. Ved troen kommer det evige liv (verbet ζῶω), som den retfærdige skal leve. (Schreiner 2010, 207ff)

12

Paulus forklarer videre, at man ikke har mulighed for at modtage troens velsignelse hvis man lever ved loven. For loven er ikke af tro. Igen står det klart, at lovgerninger står som modsætning til tro. Og Paulus understreger det ved at pege på, at loven grundlæggende handler om at gøre frem for at tro. Det gør han ved at citere Lev 18,5.

Fortolkningen af Lev 18,5 er meget besværlig. Jeg vil her tilslutte mig Thielman, der ligesom Schreiner ser et modsætningsforhold mellem Hab 2,4 og Lev 18,5. Den retfærdige skal leve ved tro, for ingen kan opfylde hele loven. Lev 18,5 kommer på denne måde til at være et kort statement, der angiver hele jødelovens grundtone, nemlig det at gøre. Den der gør Moseloven skal leve ved den. Men der er ikke noget evigt liv i loven, for ingen kan holde loven fuldstændigt.

(Schreiner 2010, 210ff; Thielman 2008, 69)

13

Efter Paulus har skitseret dette problem, at ingen bliver retfærdiggjort ved at overholde Moseloven og at den der er under loven er under en forbandelse, så giver han nu løsningen. For Kristus har løskøbt (ἐξηγόρασεν) os (ἡμᾶς) fra lovens forbandelse, ved selv at blive en forbandelse.

ἡμᾶς angiver de der tror. Kristus har løskøbt dem der tror, uanset om der er jøder eller hedninger (jf. 2,16 og 3,9). Løskøbelsen (ἐξαγοράζω) sker ved, at Kristus bliver en forbandelse, ved at hænge på et træ. Løskøbelsen angiver, at ligesom jøderne var slaver i Egypten, men blev løskøbt af Gud, således løskøbes dem der er fanger under lovens forbandelse nu også.

Kristus blev en forbandelse ved at hænge på et træ. Og Paulus citerer fra Deut 21,33 om dette fænomen. At hænge nogen på et stykke træ var noget, man gjorde mod aflivede forbrydere til skræk og advarsel. Og Jesus tog derved en straf på sig, som ikke var hans egen. Sproget her er stedfortrædende. Kristus blev en forbandelse "for os" (ὕπερ ἡμῶν), dvs. i stedet for os. (Schreiner 2010, 215ff)

"Paul teaches that Christ took upon himself the curse that sinners deserved, that he stood there in their place and absorbed their punishment."(Schreiner 2010, 217)

14

Paulus slutter afsnittet af med hovedpointen i afsnittet. Han begrundet Kristi stedfortrædende straf lidelse med to finalsætninger. De er sideordnede og angiver begge, hvorfor Kristus blev en forbandelse ved at hænge på et træ.

Den velsignelse, som Abraham blev lovet, den er nu kommet til hedningerne. Dem, der bygger deres retfærdighed på det, loven kræver, er under en forbandelse (3,10). Men ved tro på Kristus har hedningerne fået adgang til velsignelsen (3,9), som var lovet Abraham.

Retfærdiggørelsen, som nu givet til hedningerne, hænger sammen med Ånden, som også gives ved tro. Paulus alluderer muligvis til Es 44,3, hvor "Ånd" og "velsignelse" refererer til den samme virkelighed. Ved at de har modtaget ånden, er det tydeligt, at de er en del af Abrahams familie, Guds folk. Der er derfor

ingen grund til at blive omskåret, at følge spiseregler eller på anden måde omvende sig til jødedommen for at blive kristen.

(Schreiner 2010, 218f)

Vurderingen af Dunns udlægning

Som gennemgangen her har vist er forholdet mellem tro og lovgerninger er en klar modsætning. Paulus adresserer ved denne modsætning forholdet mellem dem der forsøger at blive retfærdiggjort ved at overholde loven, og dem der tilregnes Kristi retfærdighed ved tro.

Der er ingen tvivl om, at Dunn har ret i det følgende: "...acceptance by God is a matter wholly and solely of faith..." (Dunn 1993b, 83). Men som det også gerne skulle fremgå af gennemgangen af 2,11-3,14 er det langt mere problematisk, når han derefter udtrykker dette: "Paul understood the significance of the cross and its curse primarily in terms of its significance for the gentile question"(Dunn 1993b, 86)

Paulus irettesættelse af Peter 2,11-21 viser, at nogle jøde-kristne havde tillagt opfyldelsen af lovens bestemmelser en forkert rolle. Men Paulus' perspektiv er langt større en hedninge spørgsmålet, for ingen hverken jøder eller hedninger bliver accepteret på baggrund af loven. Kun ved tro på Jesus Kristus kan man stå i et ret forhold til Gud. Og det er denne rette relation, som medlem af Guds folk, som en der modtager Abrahams velsignelse, der er i spil her.

Der er sket et frelseshistorisk skifte der gør, at alle syndere både hedninger og jøder nu kan blive tilregnet Kristi retfærdighed og derved tage del i den nye eskatologiske tidsalder, hvor ånden gives til dem der tror. Dunn har givet et væsentligt indspil, idet han har udpeget den helt centrale rolle spørgsmålet, om velsignelsens udbredelse til hedningerne er. Men som jeg håber min eksegesi har vist, har han rykket emfasen for meget over på grænsemarkører og nationalisme. Paulus er optaget af en retfærdiggørelse ved tro der frigør fra lovens forbandelse, og dermed også nationalisme, men ikke først og fremmest nationalisme.

Ord: 8996

Resumé på engelsk

In James D. G. Dunn's work on the new Perspective on Paul one of the main parts of the argument has been a new understanding of the term "works of the law". In Galatians works of the law stands in contrast to faith, and it is of utmost importance to get these terms right, since it has to do with the core of the Gospel.

In this paper I have tried to assess Dunn's view on the antithesis between faith and works of the law, as seen in his reading of Galatians 2:11-3:14. This assessment of his view has been done through an exegesis of Gal 2:11-3:14. Through the exegesis build mainly on Thomas R. Schreiner's work it becomes evident, that James Dunn's view is misdirected in its focus.

Where Dunn sees ethnocentrism as the main problem Paul addresses, I would argue that Paul's critique has a broader scope. In the new era brought forth by the substitutionary sacrifice of Jesus Christ, every person who believes Christ is no longer a sinner but is counted righteous and has begun an eternal life. He criticizes Peter's hypocrisy not because he is concerned by the nationalism, but because he is concerned to see the gospel of faith alone slip away.

Litteratur

Selvalgt litteratur

- Dunn, James. 1990. *Jesus, Paul, and the law: studies in Mark and Galatians*. Louisville: Westminster/John Knox Press, s. 129-174.
- . 1993a. *A commentary on the Epistle to the Galatians*. London: A.C. Black, s. 115-180.
- . 2008. *The new perspective on Paul*. Rev. ed. Grand Rapid: W.B. Eerdmans Pub. Co. s. 121-152. 143
- Schreiner, Thomas. 1998. *The law and Its Fulfillment : a Pauline Theology of Law*. Grand Rapids: Baker Books. s. 41-72+93-121. 60
- Seifrid, Mark A. 2003. "Paul, Luther, and justification in Gal 2:15-21" i *Westminster Theological Journal* 65 (2): 215-230. Lokaliseret d. 26 April 2011. Online:
<http://web.ebscohost.com.ezproxy.wales.ac.uk:2048/ehost/detail?vid=3&hid=105&sid=3256db62-aca5-4052-8c05-fa1248141e77%40sessionmgr114&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=rh&AN=ATLA0001389119>. Kræver abonnement. 16
- Silva, Moisés. 2004. "Faith Versus Works of Law in Galatians" i *Justification and Variegated Nomism. Volume 2. The Paradoxes of Paul*, red. D A Carson, Peter T. O'Brien, og Mark A Seifrid, 217-248. WUNT 181. Tübingen: Baker Academic. 31
- Thielman, Frank. 2008. *From Plight to Solution: A Jewish Framework for Understanding Paul's View of the Law in Galatians and Romans*. Eugene: Wipf & Stock Publishers. s. 46-86. 41
- Westerholm, Stephen. 2004. *Perspectives old and new on Paul : the »Lutheran« Paul and his critics*. Grand Rapids: Eerdmans. s. 297-340. 44
- Wright, N. T. 1993. *The climax of the covenant: Christ and the law in Pauline theology*. 1st ed. Minneapolis: Fortress Press. s. 137-156. 20

I alt 355 sider

Pensum litteratur

- Dunn, James. 1993b. *The theology of Pauls Letter to the Galatians*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 119-44.
- Hays, Richard B. 2002. *The Faith of Jesus Christ*. Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Co. s. 272-97.
- Schreiner, Thomas R. 2010. *Galatians*. Grand Rapids: Zondervan.
- Thielman, Frank. 1994. *Paul and the Law*. Downers Grove: InterVarsity Press. s. 119-44.

Supplerende litteratur

Bruce, F. F. 1982. *The Epistle to the Galatians: a commentary on the Greek text*. Grand Rapids: W.B. Eerdmans Pub. Co.

Hays, Richard. 1989. *Echoes of Scripture in the letters of Paul*. New Haven: Yale University Press.

Longenecker, Richard. 1990. *Galatians (Word Biblical Commentary Vol. 41)*. Dallas: Word Books, Publisher.

Moo, Douglas J. 2011. "Justification in Galatians" i *Understanding the times: New Testament studies in the 21st century: essays in honor of D.A. Carson on the occasion of his 65th birthday*, red. Andreas Köstenberger og Robert W. Yarbrough, 160-195. Wheaton: Crossway.

Tekstudgaver

1992. *Bibelen: Den hellige Skrifts kanoniske Bøger*. 1. udg. København: Det Danske Bibelselskab.

Nestle, Eberhard et al. 2001. *Novum Testamentum Graece*. 27. Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.